

STUDIJŲ PRITAIKYMAS NEGALIĄ TURINTIEMS ASMENIMS: MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO ATVEJIS

Kristina Ceinorė

E. paštas krceinore@stud.mruni.eu

Mykolo Romerio universiteto Viešojo valdymo ir verslo fakultetas

Rasa Rudaitienė

E. paštas rasos.rudaitienes@gmail.com

Mykolo Romerio universiteto Socialinės įtraukties ir lyderystės tyrimų laboratorija

Justina Budreikaitė

E. paštas justina.budreikaite@outlook.com

Mykolo Romerio universiteto Socialinės įtraukties ir lyderystės tyrimų laboratorija

Kuratorė prof. dr. Agota Giedrė Raišienė

E. paštas agotar@mruni.eu

Santrauka. Šiuolaikinės formaliojo švietimo įstaigos turi užtikrinti ne tik kokybišką asmenų ugdymą ir mokymą(si), kuris yra vienas iš esminių asmens tapatumo dalių, bet ir sėkmingą įtrauktį į įstaigos bendruomenę, kuri yra labai svarbi tolimesnei asmens socializacijai. Vis dar stebima atvejų, kai studijų pritaikymas neatliepia negalią turinčių asmenų poreikių ir dėl to tampa kliūtimi siekiant aukštojo mokslo. Šio straipsnio tikslas yra apžvelgti studijų pritaikymą negalią turintiems asmenims, išskiriant Mykolo Romerio universiteto atvejį.

Pirmiausia, siekiant visapusiškai įvertinti nagrinėjamą temą, apžvelgiamas aukštojo mokslo prieinamumo žmonėms su negalia teisinis reglamentavimas. Apžvelgiami Lietuvoje galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys žmonių su

negalia teises ir pateikiama Mykolo Romerio universiteto teisės aktų analizė.

Antroje dalyje analizuojama Lietuvos universitetų tinklapiuose viešai prieinama informacija apie studijų pritaikymą ir paramą negalią ar individualių ugdomosi poreikių turintiems studentams aukštajame moksle.

Empirinėje straipsnio dalyje pateikiamas Mykolo Romerio universiteto požiūris ir principai dirbant su studentais, turinčiais negalią ar individualių poreikių, taip pat galimi paramos ir studijų pritaikymo būdai. Duomenys rinkti atliekant pusiau struktūruotą interviu. Surinkti duomenys padėjo suformuoti išvadas.

Reikšminiai žodžiai: negalia; aukštasis mokslas; socialinė integracija; įtrauktis; lygiateisiškumas; individualieji poreikiai; universalus dizainas.

Įvadas

Temos aktualumas. Straipsnio tema itin aktuali dėl kelių svarbių priežasčių. Visų pirma, siekiant socialinio teisingumo ir lygybės, kad aukštasis mokslas būtų prieinamas ir pritaikytas visoms asmenų grupėms, įskaitant ir socialiai pažeidžiamas grupes.

Neįgaliųjų reikalų departamento duomenimis, aukštosiose mokyklose pastebimas negalią turinčių studentų skaičiaus mažėjimas: 2018 metais 447 studentai su negalia studijavo Lietuvos aukštosiose universitetinėse mokyklose, o 2023 metais tik 258¹. Šis studentų mažėjimas rodo, kad priežastys yra nulemtos ne vien tik aukštojo mokslo prieinamumo, bet ir atėjimo iki aukštojo mokslo ir socialinės pagalbos teikimo.

Kitas aspektas yra teisiniai reikalavimai. Jungtinių Tautų (toliau – JT) Neįgaliųjų teisių konvencija (toliau – Konvencija) ir Lietuvos nacionalinė politika įpareigoja aukštąsias mokyklas vykdyti prisiimtus įsipareigojimus, kuriais numatoma didinti aukštojo mokslo prieinamumą ir sudaryti lygias galimybes visiems

---

1 „Studentų su negalia rėmimas“, NDT, žiūrėta 2024 m. sausio 23 d., <https://www.ndt.lt/neigaliuju-studentu-remimas/>.

siekti aukštojo išsilavinimo, nepaisant socialinės padėties, lyties, tautybės ar negalios. JT Žmonių su negalia teisių komitetas savo rekomendacijose Lietuvai dar 2016 metais išreiškė susirūpinimą žemu žmonių su negalia dalyvavimo aukštojo mokslo sistemos lygiu² ir rekomendavo sudaryti palankesnes sąlygas asmenims su negalia įgyti aukštąjį išsilavinimą³.

Trečias aspektas yra aukštojo mokslo prieinamumo trūkumai dėl nepritaiktos ar netinkamai pritaiktos infrastruktūros asmenims, turintiems negalią.

Infrastruktūros pritaikymas yra būtina sąlyga atkurti žmogaus su negalia fizinę, dvasinę ir ekonominę savarankiškumą ir sudaryti sąlygas aktyviam šių asmenų bendruomeniniam gyvenimui ir socializacijai. Neįgaliųjų reikalų departamento 2021–2030 m. plėtros programos pagrindimo 2.6. uždavinys yra „Plėtoti neįgaliesiems tinkamą aplinką visose gyvenimo srityse“⁴. Neįgaliųjų reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu 2019 m. atliktas Lietuvos žmonių su negalia sąjungos tyrimas „Aukštųjų mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų fizinės aplinkos prieinamumo neįgaliesiems vertinimo tyrimas“ parodė, kad aukštųjų mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų apskritai fizinė infrastruktūra pritaikyta tik apie 20 proc.: 76 proc. kolegijų, 67 proc. universitetų, 61 proc. profesinio mokymo centrų ir 25 proc. profesinių mokyklų⁵. Šis tyrimas rodo, kad dar pakankamai daug aukštųjų mokyklų neturi tinkamų sąlygų žmonėms su negalia studijuoti savarankiškai ir oriai.

Atsižvelgiant į nagrinėjamos temos aktualumą, šiame straipsnyje bus siekiama išanalizuoti aukštojo mokslo prieinamumą ir studijų pritaikymą negalią

2 „Committee on the Rights of Persons with Disabilities, Concluding observations on the initial report of Lithuania“, United Nations, 11 May 2016, par. 45(d), žiūrėta 2024 m. vasario 15 d., <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPrICAqhKb7yhssZC9ptKX1BBEFvl4q2fNHbisIoJQJExObNo%2B164VPCFXgGIA71mMejw37A6SN9XPUfu0q0d%2BKAUo0n7OoJHqx8ClPsL3E3GfZp%2BYbsWbcEo>.

3 *Ibid.*, par. 48(d).

4 „2021–2030 m. neįgaliesiems tinkamos aplinkos visose gyvenimo srityse plėtros programos pagrindimas“, Neįgaliųjų reikalų departamentas, žiūrėta 2024 m. vasario 9 d., https://www.ndt.lt/wp-content/uploads/2.-Aplinkos-PP-pagrindimas-2021.01.07_NRD.pdf.

5 *Ibid.*

turintiems asmenims, atskirai apžvelgiant Mykolo Romerio universiteto atvejį.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti aukštojo mokslo prieinamumą ir studijų pritaikymą negalią turintiems asmenims Mykolo Romerio universiteto atveju.

Tyrimo uždaviniai: 1) išanalizuoti teisės aktus, reglamentuojančius negalią turinčių asmenų teisę į aukštąjį mokslą; 2) palyginti Lietuvos universitetų aplinkos pritaikymą ir individualių poreikių turintiems studentams siūlomas sąlygas teoriniu požiūriu; 3) atlikti empirinį tyrimą ir nustatyti, kokios studijų prieinamumo sąlygos asmenims su negalia yra sudarytos Mykolo Romerio universitete.

Tyrimo objektas – studijų pritaikymas asmenims, turintiems negalią.

Tyrimo metodai.

Teisės aktų ir dokumentų analizė. Pirmas uždavinys įgyvendintas analizuojant teisės aktus, reglamentuojančius negalią turinčių asmenų teisę į aukštąjį mokslą. Šiuo metodu išsamiai išnagrinėti oficialūs Lietuvoje galiojantys teisės aktai ir įstatymai, tame tarpe ir Mykolo Romerio universitete galiojantis teisinis reglamentavimas. Teisės aktų analizė apibrėžia reikalavimus keliamus švietimo įstaigoms dėl asmenų, turinčių negalią įtraukties į aukštąjį mokslą, kad negalią turintys asmenys turėtų lygias galimybes gauti aukštąjį išsilavinimą bei lygiai su kitais dalyvaujančių visuomeninėje veikloje.

Informacijos analizė ir sintezė. Metodas apima viešai prieinamos informacijos Lietuvos universitetų tinklapiuose analizę. Tai leidžia palyginti skirtingų universitetų taikomus metodus ir teikiamas paslaugas individualių poreikių turintiems studentams, taip pat padeda atskleisti skirtumus ir panašumus tarp universitetų, įvertinti, ar taikomi metodai atitinka teorines rekomendacijas.

Pusiau struktūruotas interviu. Šio tyrimo metodu siekiama gauti išsamesnės informacijos apie studijų prieinamumo sąlygas Mykolo Romerio universitete, taip pat suprasti, kaip veikia universitete taikoma politika ir praktika.

Straipsnio struktūrą sudaro teorinė, metodinė ir empirinio tyrimo dalys, pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

1. Teisinis reglamentavimas

1.1. Lietuvoje galiojantys teisės aktai, reglamentuojantys neįgaliųjų teises

Lietuva, būdama tiek Europos Sąjungos, tiek JT nare, savo nacionalinėje teisėje yra perkėlusį tarptautinės teisės normas, kurias vykdyti įsipareigojo ratifikuodama sutartis. Pirmoji išsami žmogaus teisių sutartis, kuri 2010 m. buvo ratifikuota Lietuvoje, yra Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencija (toliau – Konvencija). Šioje Konvencijoje pripažįstama neįgaliųjų teisė į mokslą ir užtikrinamas visiems tinkamas visų lygių švietimas ir mokymasis visą gyvenimą nediskriminuojant ir lygiai su kitais asmenimis. Konvencijoje neįgalumo sąvoka suprantama kaip asmenų, turinčių sveikatos sutrikimų ir aplinkos sudaromų kliūčių sąveika. Prie neįgaliųjų priskiriami asmenys, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų. Konvencija koncentruojasi ne tik į formaliai nustatytą darbingumo lygį, tačiau ir į individualius asmens poreikius studijų kontekste, todėl ji apima ir nematomas negalias, mokymosi sunkumus, kurie anksčiau nebūdavo identifikuojami, pvz., disleksija, disgrafija ir kt.

Tačiau, be tarptautinių teisės aktų, Lietuvoje galioja nemažai ir nacionaliniu mastu priimtų teisės aktų, skirtų asmenų su negalia teisėms užtikrinti. Vienas iš jų – Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. Nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojo Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo nauja redakcija – Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas (toliau – Įstatymas). Šiame įstatyme įgyvendintos Konvencijoje ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos nuostatos. Įstatymo paskirtis yra „užtikrinti asmens su negalia teisių apsaugą ir įgyvendinimą lygiai su kitais asmenimis“⁶, šiuo atveju į pirmą planą iškeltas vienas iš pagrindinių asmens su negalia teisių apsaugos įgyvendinimo principų – lygiateisiškumas, t. y. asmuo su negalia turi turėti tokias pačias teises kaip ir kiti visuomenės nariai,

6 „Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymas“, TAR, 2023-01-04, Nr. 135.

jam turi būti sudaromos tokios pačios ugdymosi, darbo, laisvalaikio, dalyvavimo visuomenės, politiniame ir bendruomenės gyvenime sąlygos ir (ar) galimybės, kaip ir kitiems visuomenės nariams. Taip pat asmuo su negalia turi teisę į prieinamą aplinką visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, o Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos privalo šią teisę užtikrinti.

Įstatyme, kaip ir Konvencijoje, daug dėmesio skiriama asmenų teisei į švietimą. Pabrėžiama, kad „asmuo su negalia turi teisę į švietimą, įskaitant ir mokymąsi visą gyvenimą, lygiai su kitais asmenimis“⁷. Už švietimo organizavimą ir jo prieinamumą asmeniui su negalia atsako Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, švietimo teikėjas ir savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija, nevalstybinių mokyklų savininkai ir švietimo įstaigos.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme nėra tiesioginio reglamentavimo, kuris būtų nukreiptas į asmens, turinčio specialiųjų poreikių, dalyvavimą aukštojo mokslo sistemoje. Švietimo įstatymo 5 straipsnis įtvirtina švietimo sistemos principus. Vienas iš jų yra įtrauktis. Šis principas numato, kad „švietimo sistema sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui ugdytis, plėtoti savo galias ir gebėjimus, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę mokantis, socialinėje, kultūrinėje ir (ar) kitose veiklose ir būti nediskriminuojamam dėl ugdymosi poreikių įvairovės ir (ar) švietimo pagalbos reikmės“⁸.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas apibrėžia bendrąsias nuostatas visiems studentams ir įtvirtina visų šalies piliečių lygias teises įgyti aukštąjį išsilavinimą. Nuo 2024 m. sausio 1 d. įsigaliojusios Mokslo ir studijų įstatymo pataisos suteikia galimybę padidinti studijų kokybę ir studijų prieinamumą socialiai pažeidžiamiems asmenims. Pataisose įtvirtinta sąlyga, sudaranti daugiau galimybių aukštojo mokslo siekti asmenims, susidūrusiems su socialiniais iššūkiais, nes numatoma Aukštojo mokslo socialinės dimensijos plėtra, kuri grindžiama

---

7 „Lietuvos Respublikos neįgalųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymas“, TAR, 2023-01-04, Nr. 135.

8 „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas“, *Lietuvos aidas*, 1991-08-06, Nr. 153-0.

įtraukios aukštojo mokslo aplinkos formavimu, taip pat numatomos socialinės, akademinės, fizinės, informacinės, aplinkos prieinamumo, finansinės pagalbos priemonės, kurios yra finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų pagal Švietimo, mokslo ir sporto ministro nustatytus aukštojo mokslo socialinės dimensijos plėtros prioritetus.

Lietuvoje galiojantys įstatymai gina ir reglamentuoja asmenų, turinčių negalią, teises, ir siekia užtikrinti ir palengvinti šių asmenų socializaciją ir integraciją į visuomenę, taip pat stengiasi sudaryti sąlygas, kad asmenų įtrauktis į aukštąjį mokslą lemtų sėkmingesnę jų integraciją į darbo rinką.

1.2. Mykolo Romerio universiteto teisės aktų analizė dėl neįgalųjų įtraukties

Mykolo Romerio universitetas (toliau – MRU) yra pasitvirtinęs teisinės normas, reglamentuojančias asmenų su negalia teisinę padėtį.

Pagrindiniame MRU teisės akte – Mykolo Romerio universiteto Statute (toliau – Statutas) įtvirtinta sąlyga, kad studentai, turintys negalią, turi teisę atsiskaičiuoti už darbus alternatyviais būdais, o „alternatyvus atsiskaitymo būdas užtikrina, kad bus pasiekti numatyti tikslai“⁹.

MRU Taryba, vadovaudamasi Statuto 19.8 papunkčiu, patvirtino Universiteto personalo valdymo bendruosius principus. Viena iš principinių vertybinių nuostatų yra lygios galimybės visiems, „nepaisant jo amžiaus, lyties, rasės, religinių įsitikinimų, politinių pažiūrų, užimamų pareigų ar kitų skirtumų“¹⁰.

MRU Senatas patvirtino Universiteto lygių galimybių ir įvairovės politiką, kurioje įtvirtinti pagrindiniai nediskriminavimo, įtraukties, sveikos ir saugios aplinkos universitete principai ir jų įgyvendinimo tvarka. Ši politika taip pat taikoma „priimant studijuoti, studijų proceso metu, keliant kvalifikaciją, ugdant profesines

9 „Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. rugsėjo 26 d. nutarimas Nr. XI-2233 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Mykolo Romerio universiteto statuto patvirtinimo“ 1 priedėlio pakeitimo““, *Valstybės žinios*, 2012-10-04, Nr. 115-5820.

10 „Universiteto veiklos dokumentai. Mykolo Romerio universitetas“, MRU, žiūrėta 2024 m. sausio 23 d., <https://www.mruni.eu/universiteto-veiklos-dokumentai/>.

kompetencijas ir suteikiant praktinio darbo patirties, vertinant žinias, skiriant stipendijas, bendrabučio vietas ir kitais su studijomis susijusiais atvejais¹¹.

Finansinės paramos teikimas negalią turintiems asmenims yra įtvirtintas MRU rektoriaus Tikslinių išmokų neįgaliesiems, studijuojantiems Mykolo Romerio universitete, skyrimo nuostatuose, kurie reglamentuoja dokumentų tikslinėms išmokoms gauti pateikimo, taip pat studentų, kuriems skiriamos tikslinės išmokos, sąrašo sudarymo ir pateikimo tvarką bei terminus universitete.

Taip pat universitete yra patvirtinta Socialinių stipendijų studentams administravimo tvarka, kuri nustato socialinių stipendijų administravimo procedūras ir skyrimo tvarką.

MRU Personalo valdymo centro darbuotojų veiklos skyriaus nuostatuose vienas iš uždavinių yra „kuruoti darbuotojų ir studentų su negalia ar individualiaisiais poreikiais integravimą“¹². Įgyvendindamas numatytus uždavinius, Personalo valdymo centras kuruoja darbuotojų ir studentų su negalia ar individualiaisiais poreikiais integravimą – kaupia ir analizuoja darbuotojų ir studentų pateiktus asmens duomenis apie negalią ar individualiuosius poreikius, analizuoja darbuotojų ir studentų kreipimusis, rengia ir teikia rekomendacijas kitiems padaliniais, konsultuoja išmokų klausimais, atlieka kitas su šia sritimi susijusias funkcijas, teikia pasiūlymus dėl integralumo stiprinimo, reguliariai atlieka esamos situacijos analizę.

Šių paslaugų teikimui Personalo valdymo centre yra įkurtas Darbuotojų veiklos skyrius, kuris rūpinasi, kad studentai, turintys specialiųjų poreikių, laiku gautų reikiamą pagalbą ir galėtų sėkmingai studijuoti universitete.

Kaip matyti, teisinis reglamentavimas MRU yra pakankamai gausus, žymiai

---

11 „Mykolo Romerio universiteto Senato 2021 m. spalio 5 d nutarimas Nr. 1SN-70 „Dėl Mykolo Romerio universiteto lygių galimybių ir įvairovės politikos patvirtinimo““, MRU, žiūrėta 2024 m. sausio 23 d., <https://teisėsaktai.mruni.eu/cgi-bin/isak/oraisak?docid=SN202110051SN-70>.

12 „Mykolo Romerio universiteto rektoriaus 2022-10-27 įsakymas Nr. II-285 „Dėl Mykolo Romerio universiteto Personalo valdymo centro darbuotojų veiklos skyriaus nuostatų patvirtinimo““, MRU, žiūrėta 2024 m. sausio 23 d., <https://teisėsaktai.mruni.eu/cgi-bin/isak/oraisak?docid=AS202210271I-285>.

prisideda prie neįgaliųjų įtraukties į aukštąjį mokslą ir stengiasi sudaryti vienodas sąlygas visiems universitete studijuojantiems asmenims.

2. Studijų pritaikymas žmonėms su negalia: tikslinės informacijos prieinamumas, studijų infrastruktūra ir parama Lietuvos universitetuose

Lietuvos universitetai siekia pritaikyti studijų aplinką ir procesus negalią turintiems studentams. Universitetų internetiniuose puslapiuose skelbiama, kad rūpinamasi ne tik studijų infrastruktūros prieinamumo didinimu, tačiau taip pat galimybėmis studentams su negalia gauti reikiamą finansinę, psichologinę ir kitą pagalbą.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos informacijos prieinamumas apie studijų pritaikymą neįgaliesiems nėra pakankamas. Vidaus tvarkos taisyklėse minimas punktas apie negalią: turi būti sudarytos „sąlygos neįgaliesiems gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis, įskaitant tinkamą patalpų pritaikymą (jeigu dėl tokių priemonių nebus neproporcingai apsunkinamos Akademijos, kaip darbdavio, pareigos“¹³. Yra minimas ir lygybės principas, nepaisant individualių tapatybės bruožų. Vis dėlto konkrečių universiteto pritaikymo neįgaliems studentams sąlygų pavyzdžių internetiniame puslapyje nėra.

ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto internetiniame puslapyje išsamiai aprašoma finansinė parama studentams su negalia. Paminėtina ir tai, kad universitete teikiamos psichologo paslaugos. Psichologinės konsultacijos yra prieinamos visiems ISM universiteto bendruomenės nariams (tiek universiteto studentams, tiek darbuotojams), tad žmonės su negalia taip pat gali gauti jiems reikiamą psichologinę pagalbą.

Kauno technologijos universiteto (KTU) studijų pritaikymo pasiūlymus galima nesunkiai rasti KTU interneto puslapyje. Jame nurodoma, kad universitete galimas studijų pritaikymas studentams, turintiems negalią ar individualiuosius

13 „Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Vidaus tvarkos taisyklės (E-VTT)“, 2022.

ugdymosi poreikius (fiziniai, jutiminiai sutrikimai, autizmo spektras, disleksija, psichinės sveikatos problemos, kiti mokymosi sunkumai). Galimi pritaikymai apima paskaitų dėstymą atsižvelgiant į studento situaciją; studijų medžiagos pateikimą, atsiskaitymo koncepciją, mokymosi erdves bibliotekoje, auditorijų pasiekiamumą. Daug informacijos galima rasti ir apie universiteto bibliotekas. KTU bibliotekose yra reguliuojamo aukščio stalai ir kėdės, skirti judėjimo negalią turintiems skaitytojams, taip pat specializuotos kompiuterio pelės ir klaviatūros, skirtos skaitytojams su motorikos sutrikimais. Bibliotekose galima rasti įvairių technologinių sprendimų, kurie lemia aukštą šio universiteto pasirengimą priimti negalią turinčius bendruomenės narius. Studentų, turinčių negalią, reikalus koordinuoja socialinės gerovės koordinatorė ir KTU psichologas. Tarp paslaugų minima psichologinė pagalba ir finansinė parama.

Kazimiero Simonavičiaus universiteto (KSU) studentai, turintys negalią, gali gauti nemokamas individualias ir grupines konsultacijas, kurias teikia savivaldybėse veikiančios Visuomenės sveikatos biurai. Interneto puslapyje nurodomas universiteto pritaikymas fizinių negalių turintiems asmenims. KSU įsikūręs pastate, kurį projektuojant atsižvelgta į neįgaliųjų poreikius: įrengtas liftas, plačios durys be slenksčių ir neįgaliesiems pritaikyti tualetai. Visose auditorijose ir darbo kambariuose kėdės nepritvirtintos, todėl nesudėtinga padaryti erdvės vežimėlius. Siekiant užtikrinti patogų neįgaliųjų patekimą į universitetą, KSU siūlo nemokamą vietą automobilių stovėjimo aikštelėje, esančioje šalia universiteto pastato.

Klaipėdos universitetas (KU) teikia psichologo ir dvasinės sielovados konsultacijas KU bendruomenės nariams. Studentams, turintiems negalią, universitetas teikia finansinę paramą. Daugiau viešai prieinamos informacijos apie studijų pritaikymą neįgaliesiems nėra.

LCC tarptautinis universitetas šiuo metu neturi interneto svetainės. „Facebook“ svetainės LCC paskyroje galima rasti vos kelis su šia įstaiga susijusius įrašus. Apie studijų pritaikymą neįgaliesiems viešai prieinamos informacijos nėra.

Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA) šalia finansinės paramos pabrėžia lygių galimybių svarbą. Neįgalus stojantysis ar jau besimokantis studentas gali užpildyti anketą, kurios tikslai yra pritaikyti studijų procesą ir užtikrinti efektyvią abipusę komunikaciją bei informacijos sklaidą tarp individualių poreikių. Negalią turintys studentai gali kreiptis į bendruomenės gerovės centrą. Šio centro veiklos kryptys, susijusios su neįgaliaisiais, yra: bendruomenės psichologinės gerovės stiprinimas, psichologinis švietimas, prevencija, psichologinė pagalba. Kita kryptis – neįgaliųjų studentų ir darbuotojų koordinavimas: įtrauktis, neįgaliesiems kylančių problemų sprendimas, suinteresuotų asmenų konsultavimas. Šis centras skatina sveikatingumą ir fizinį aktyvumą, koordinuoja gerovės iniciatyvas, administruoja finansinę paramą ir siekia įgyvendinti lygių galimybių politiką.

Lietuvos sporto universitete (LSU) neįgaliesiems gali padėti neįgaliųjų mentorius. Universiteto interneto puslapyje galima rasti informacijos apie finansinę paramą neįgaliesiems, fizinės aplinkos pritaikymą, tvarkaraščio pokyčių galimybes. Čia išskiriami klausos ir regos negalią turintys studentai, aprašyti techniniai ir žmogiškųjų resursų poreikio sprendimai, kurie prisideda prie negaliai palankios aplinkos kūrimo. LSU deklaruoja didelį dėmesį sportinei, fizinio ugdymo ir rekreacinei veiklai, kuri yra pritaikyta neįgaliesiems.

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (LSMU) nurodo aplinkos ir studijų programos pritaikymą neįgaliesiems. LSMU alternatyvus atsiskaitymo būdas užtikrina, kad bus pasiekta studijų rezultatų, pagal individualius poreikius pritaikant studijų aplinką, medžiagos pateikimą, atsiskaitymo užduočių šrifto dydį, prailginant atsiskaitymo laiką ir kt. Taip pat bibliotekos pritaikymo apraše nurodyti klausos ir regos negalią turintiems asmenims skirti technologiniai sprendimai (garso, vaizdo, programinė įranga ir pan.), universiteto bendruomenės nariams, turintiems negalią palanki aplinka (tinkamo dydžio stalai ir pan.). LSMU, kaip ir kiti universitetai, skiria finansinę ir psichologinę paramą. Negalios situaciją universitete koordinuoja negalią turinčių studentų reikalų koordinavimo komisija.

Mykolo Romerio universitetas (MRU) teikia psichologinio konsultavimo ir finansinę paramą MRU bendruomenės nariams, turintiems negalią. Akademiinių reikalų centras rūpinasi individualizuotų studijų organizavimu, atsižvelgiant į negalią ar studento universitetui pateiktą informaciją ir išreikštą konkretų asmeninį poreikį. Judėjimo negalią turintiems asmenims pritaikyta fizinė aplinka (įrengti liftai, keltuvai ir pan.), bibliotekos erdvė pritaikyta įvairiems individualiems poreikiams ir turi įvairios programinės įrangos regos negalią turintiems asmenims, taip pat patiriantiems sunkumų skaitant. Taip pat MRU internetinėje svetainėje galima rasti informacijos ir naudingų nuorodų apie pagalbą neįgaliesiems Lietuvoje.

Vilniaus dailės akademijos (VDA) interneto puslapyje nurodoma finansinė parama, taip pat fizinės aplinkos pritaikymas neįgaliesiems. Informacijos apie programos, tvarkaraščio, atsiskaitymo pakeitimus, techninį, programinį pritaikymą internete nėra.

Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VILNIUS TECH), atsižvelgdamas į studentų individualiuosius poreikius, pritaiko studijas: mokymosi medžiagą, studijų aplinką, mokymosi būdus ir (ar) atsiskaitymus. VILNIUS TECH bendruomenė nuolatos stengiasi atnaujinti savo žinias apie studentų individualiuosius poreikius, t. y. dalyvauja ir organizuoja mokymus apie studentų su individualiaisiais poreikiais mokymosi ypatumus ir pagalbos būdus. Už neįgaliųjų studijas atsakinga individualiųjų poreikių turinčių studentų reikalų koordinatė. Psichologinės pagalbos ir individualiųjų poreikių reikalų grupė organizuoja psichologinę pagalbą ir studijų pritaikymo klausimais konsultuoja ne tik pačius neįgaliuosius, bet ir dėstytojus.

Vilniaus universiteto (VU) studijų proceso aspektai (studijų aplinka, studijų medžiaga ir kt.) pritaikomi pagal individualius poreikius. Individualizavimo būdai išskiriami į tris pagrindines sritis: studijų aplinka, paskaitos ar kiti kontaktiniai užsiėmimai, studijų pasiekimų vertinimas. Šią sritį koordinuoja negalios

reikalų koordinatorė. VU teikia psichologinę pagalbą, užtikrina finansinę paramą. VU Sveikatos ir sporto centre organizuojami individualizuoti fizinės veiklos užsiėmimai studentams su įvairių tipų negalia. Vilniaus universitetas siekia padidinti fizinės aplinkos prieinamumą judėjimo ir regos sutrikimų turintiems asmenims. Internete nurodomi atskirų fakultetų pritaikymai neįgaliesiems. VU interneto puslapyje yra pateiktas bendras kompensacinės technikos priemonių sąrašas, kuriame nurodyti fakultetai ir būtent tuose fakultetuose esančios pritaikymo galimybės.

Vytauto Didžiojo universitetas (VDU) įgyvendina „Įtraukių galimybių universiteto“ negalios politiką, kurios tikslas yra užtikrinti lygybės ir nediskriminavimo kultūrą. Universiteto interneto svetainėje informacijos apie studijų prieinamumą ištis daug. Išskiriamas VDU pastatų aplinkos pritaikymas fizinių negalių turintiems asmenims. VDU sporto centras siūlo įtraukias fizinio aktyvumo paslaugas. Biblioteka turi pritaikytas darbo vietas neįgaliesiems, taip pat turi atitinkamos pritaikytos techninės ir programinės įrangos. Išskirtinis, palyginti su kitais universitetais, yra išsamus susisiekimu su universitetu aprašymas, įvairios socialinių paslaugų galimybės studentams su negalia. Taip pat VDU pristato daug informacinės medžiagos negalios klausimais. Neįgaliųjų studijų sritį koordinuoja universiteto koordinatorė negalios reikalams.

Apibendrinant universitetų pritaikymą neįgaliesiems galima teigti, kad visi universitetai teikia psichologinę pagalbą universitetų bendruomenės nariams (tiek studentams, tiek darbuotojams). Kone visos aukštosios mokyklos pateikia informaciją apie finansinę paramą neįgaliesiems. Kai kurie universitetai nurodo fizinę aplinkos pritaikymą, pateikia techninės ir programinės įrangos aprašą, dalyvavimo bendruomenės veikloje perspektyvas (sporto, rekreacijos veiklos ir pan.). Apžvalgos metu buvo pastebėta, kad universitetų interneto puslapiuose informacija apie negalią pateikiama skirtingai. Vienuose jų informacija glausta ir bendra visiems universitetams (Klaipėdos universitetas, ISM vadybos ir ekonomikos

universitetas, Vilniaus dailės akademija), kituose – išsami, gausi įtraukties pavyzdžių. Itin daug informacijos apie studijų pritaikymą įvairių negalių turintiems asmenims matyti Vytauto Didžiojo universiteto, Kauno technologijos universiteto, Mykolo Romerio universiteto, Lietuvos sveikatos mokslų ir Vilniaus universitetų internetiniuose portaluose.

3. Mykolo Romerio universiteto požiūris ir principai dirbant su studentais, turinčiais individualių poreikių

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant surinkti informaciją apie studijų prieinamumą MRU, buvo pasitelktas struktūruoto interviu metodas. Teorinėje dalyje analizuota viešai prieinama universitetų pateikta informacija, šia logika vadovautasi ir empirinėje dalyje. Interviu informantų atranka vykdyta analizuojant universiteto tinklapyje pateikiamą informaciją apie negalios ir įtraukties klausimus koordinuojančius asmenis, į kuriuos kreiptis nurodo internete pateikiamos su negalia ir individualiais poreikiais susijusios atmintinės. Atlikus MRU tinklapio analizę buvo susisiektas su atsakinga eksperte, MRU Darbuotojų veiklos skyriaus vadove Anželika Vėžiene ir sutarta dėl interviu apie MRU požiūrį ir principus dirbant su studentais, turinčiais negalių ar individualiųjų poreikių.

Apklausa vyko 2024 m. sausio 26 dieną. Interviu trukmė – 44,47 min. Duomenims analizuoti taikyta kokybinė turinio analizė. Siekiant užtikrinti tikslius duomenis ir gavus informantės sutikimą, interviu įrašytas diktofonu. Garso įrašas sunaikintas atlikus transkripciją, o transkriptas tyrimo autorių saugomas debesyje, apsaugotoje dviejų faktorių autentifikacija. Tokia terpė apsaugo nuo duomenų nutekėjimo ir netinkamo naudojimo. Prieigą prie tyrimo interviu dokumento galima gauti kreipusis į straipsnio autorės. Duomenų laikymo trukmė yra vieni metai nuo interviu datos, t.y. iki 2025-01-26 imtinai.

Pusiau struktūruoto interviu metu buvo remtasi interviu planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai pagal parengtą seką. Buvo numatyta galimybė užduoti papildomų klausimų, jei tai praturtintų interviu rezultatus tiriamos problemos atžvilgiu.

Atliekant kokybinę surinktų duomenų turinio analizę informacija struktūruota formuojant išryškėjusias kategorijas ir subkategorijas apie MRU veikiančią studijų pritaikymo individualiems studentų poreikiams sistemą.

3.2. Tyrimo rezultatai

Interviu rezultatai parodė MRU siekį pažinti savo studentus ir studijas derinti būtent prie jų poreikių, o ne turėti formalų studijų pritaikymo individualiems studentų poreikiams politikos dokumentą. Universitete laikomasi pozicijos, kad universalus dizainas, individualiems poreikiams pritaikyta studijų aplinka ir organizavimas, o ne vien studijos nuotoliu yra sėkmingas sprendimas, taigi daug dėmesio skiriama aplinkos ir studijų tinkinimui taip siekiant įtraukties.

Siekiant šių tikslų renkami duomenys apie individualius poreikius, kurie gali turėti įtakos studijų procesui. Šia informacija su dėstytojais dalijamasi gavus studentų sutikimą ir užtikrinant jų duomenų apsaugą. Tokia tvarka naudinga ir dėstytojams, kurie gauna informacijos dėl to, kokios pagalbos gali prireikti studentams (1 lent.).

1 lentelė. Studijų pritaikymo individualiems studentų poreikiams sistema

MRU

Kategorija	Subkategorijos	Citata
MRU vertybės ir nuostatos negalios atžvilgiu	Formalios politikos trūkumas	<p>„<...> kai aš gavau tą funkciją, tai supratau, kad pas mus universitete na negalios kaip tokios nebuvo <...>. Be abejo, kad ji buvo, <...> bet aš neturiu, nepaveldėjau jokių <...> jokių duomenų.“</p> <p>„<...> ar nereikėtų ir mums susikurti negalios politikos dokumento? <...> negaliu kurti teorinio dokumento apie tai, apie ką aš nežinau.“</p> <p>„Jeigu mes nepažįstame žmonių, jų specifikos, tai mes nežinome, apie ką mes rašome, apie ką tas dokumentas, ką jis mums duos <...>.“</p>
	Asmeninių studento poreikių svarba	<p>„Mes turime pirmiausia surinkti, su kuo mes dirbsime, surinkti visą informaciją, duomenis, <...> kuriais žmonės dalinasi, kuriuos atskleidžia, nes tai yra baras, kur neturi, negali ir neturi versti žmogaus apie save pasakoti.“</p> <p>„Labai svarbu tas pokalbis ir pasiruošimas su kiekvienu studentu, apie ką jis yra, yra labai svarbus.“</p>
	Svarba dėstytojams	<p>„Žinau tų dėstytojų poziciją, kad jie sako, „aš vaikštau auditorijoje <...> ir galvoju, čia šitas ar ne šitas? Aš žinau, kad yra vienas studentas su epilepsijos priepuoliais ir aš vaikštau ir <...> nežinau, tas žmogus, ar ne.“</p> <p>„Jeigu aš nebūčiau atskleidusi dėstytojui pavardės to žmogaus, jis spėlios, <...> kas čia negerai pas mus, ar ne, kaip čia, ar ne, kaip tada, kaip dirbti <...>.“</p>
	Tikslingai renkama informacija	<p>„<...> išsigryninom ko mums reikia, ką mes norime žinoti, su kuo mes dirbsime, ir mes iš principo ir rinkome informaciją būtent apie tai, kas daro įtaką mokymosi procesui <...>.“</p> <p>„Mes norime žinoti apie disgrafiją, disleksiją, dislaliją, dėmesio sutrikimus, nerimą, panikos priepuolius, įvairius psichikos sutrikimus, epilepsiją, su kuriais gali susidurti mūsų dėstytojai paskaitos metu.“</p> <p>„<...> tos pagrindinės ir liko pas mus: judėjimas, rega ir klausa, tai yra negalia, <...>, kuri gali būti nustatyta oficialiai, <...>. Kita dalis <...> yra sutrikimai, <...> apie kuriuos gali papasakoti mums gal šeimos gydytojų išrašai, ar ne, arba taip vadinama psichologinė tarnyba.“</p>
	Duomenų apsauga	<p>„Aš visą laiką paklausiu, ar aš galiu informaciją apie tave atskleisti dėstytojui“, <...> ne visai grupei, ne viešai <...>.“</p> <p>„<...> surašau tai, ką aš kalbu su studentu ir apie tai, ir kokias rekomendacijas <...>, tas viskas iškeliauja pas dėstytojus.“</p> <p>„Pagal susitarimą su studentu tai yra studijų vadybininkas ir tai yra prodekanas. <...> Jie informuoja programos vadovą ir informuoja dėstytojus, kad jų kurse yra toks žmogus, kuriam yra nustatyta negalia arba kuris turi sutrikimų.“</p>

Tyrimu nustatyta, kad darbas su individualiais studentų poreikiais prasideda nuo įvadinės savaitės, kai nauji studentai supažindinami su MRU skyrių veikla. Darbuotojų veiklos skyrius pristato galimybes individualiai pritaikyti studijų aplinką ir procesus, tai pateikiama ir atmintinėse, studijų knygelėse. Specialios atmintinės sukurtos ir dėstytojams, kuriems, be to, siūlomi įvairūs mokymai apie negalias ir sutrikimus, taip pat elgesį su individualių poreikių turinčiais studentais (2 lent.).

2 lentelė. Studijų pritaikymo galimybės MRU

Kategorija	Subkategorijos	Citata
Komunikacijos su universiteto bendruomene priemonės	Atmintinės studentams	„Įvadinės savaitės metu pristatome ir papasakojame, apie ką mes dirbsime.“ „Tai ir mes sukūrėme pirmiausia atmintinę, komunikaciją studentams, jei turi negalią ar individualių poreikių <...>.“ „Tu tik kreipkis į mus, tu mums apie tai pasakyk. Koks tavo individualus poreikis ir mes tau suteiksim visą informaciją apie sąlygas, apie tai, kaip mes galime jas pritaikyti.“ „<...> sukurta nauja anketa studijų knygelėje anglų ir lietuvių kalbomis, kad tai būtų prieinama. <...> labai svarbu <...> visi individualūs dalykėliai, kurie iš tikrųjų ir lemia, ar studijų procesas bus sėkmingas, ar ne.“
	Mokymai ir atmintinės dėstytojams	„Pradėjome mokymų ciklą <...>, kaip dirbti su negalia ir kviečiamės į svečius Lietuvos žmonių su negalia sąjungą, kurčiųjų ir silpnaregių sąjungos atstovus, kitus įvairiausių sąjungų žmones, kurie skaito mokymus.“ „Turime praktinių seminarų, įvairių dirbtuvių, dar darome video įrašus ir mokomės, kaip dirbti su <...> negalia <...>.“ „Dėstytojai gauna atmintinę, ką daryti, <...>, kaip elgtis vienu ar kitu atveju ir taip toliau.“

MRU studijų pritaikymo galimybės apima individualų studijų proceso tinkinimą, finansinę universiteto paramą, informacines paslaugas dėl valstybės paramos ir fizinės aplinkos pritaikymą studentų poreikiams (3 lent.).

3 lentelė. Studijų pritaikymo galimybės MRU

Kategorija	Subkategorijos	Citata
Studijų pritaikymas	Studijų proceso pritaikymas	„Mes galim kitą suteikti kažkokią pagalbą, atsižvelgiant į nustatytus poreikius, <...>, kas tau yra rekomenduojama.“ „Mes galim suderinti su dėstytojais, studijų procesą, ar ne? Kaip reiktų organizuoti, kad kaip tau būtų geriau.“ „Mes galim patarti apie programos turinį, atsiskaitymo formas, egzaminas žodžiu, raštu, vėlgi, disleksikai galbūt rašo geriau kompiuteriu, <...> ir taip toliau.“
	Finansinė parama pagal poreikį	„<...> galim patarti dėl finansinės paramos <...>.“ „<...> turim savo socialinių stipendijų krepšelį, <...>, įvairių pasiūlymų, kaip stojamosios įmokos nemokėjimas arba studentų namai už pusę kainos ir taip toliau ir taip toliau.“
	Aplinkos pritaikymas	„Prieš mokslo pradžią susitikau su visais studentais, kurie parašė man <...> ir mes su kiekvienu su vežimėliais pajudėjome patalpose ir pažiūrėjome, kaip mes galim judėti.“ „Turime bibliotekoje visą pritaikymą ir atskirą kambariuką technikos ir technologinių sprendimų studentams, kuriems reiktų ar Brailio rašto, ar didinimo aparato, ar <...> klausymui skirtos kitos įrangos.“ „Patalpos mūsų irgi pakankamai neblogai pritaikytos. Ypatingai tas naujesnis korpusas, tai yra ir pandusai, tai yra ir liftai platūs pritaikyti.“
	Dėmesys kiekvienam studentui	„<...> per vieną savaitę mums teko skubos tvarka įrengti vieną kompiuterinę klasę <...>, kuri buvo reikalinga dviems <...> būsimosioms pirmo kurso studentėms, buvo įrengta korpuse, kuris nebuvo visiškai prieinamas judėjimo negaliai.“ „<...> vienas sako,<...> labai reikia reguliuojamo stalo, nes tiesiog mano vežimėlis yra kitoks <...>. Ir stalas atsirado ir nuo rugsėjo pirmosios turėjo savo stalą, reguliuojamą, savo kompiuterinei klasei, kuri buvo ekstra perkelta. Ir tai yra įmanoma.“

Teikiant pagalbą svarbus studentų grįžtamasis ryšys ir studentų ambasadorystė: jie kviečiami ne tik kreiptis pagalbos dėl savo poreikių ir pasidalyti savo studijų pritaikymo patirtimi, bet ir pranešti apie pastebėtus studijų aplinkos pritaikymo trūkumus ar kolegų poreikius, kurie atliepiami net ir neatskleidus tapatybių (4 lent.).

4 lentelė. Studijų pritaikymo programos plėtra

Kategorija	Subkategorijos	Citata
Programos vystymas		„<...> prieš prasidedant semestru <...> klausiu kaip jums sekėsi šį semestrą, kaip funkcionavo mūsų studijų procesas. O ką mes galime patobulinti <...>, kaip organizuosimės, kaip ką darysim?“
	Grižtamasis ryšys	„Ateina ir sako man: tai viskas gerai, jau pagaliau <...> taip, kaip man ten reikia. Bet žinot, aš ne apie tai aš noriu pasakyti, o apie tai, kad pas mane grupėje labai daug kairiarankių <...> visi rašo persikreipę, nes rašo kaire ranka <...>, kad visos kėdutės su atlošiamais staliukais pritaikyti dešiniarankiams.“
	Studentų ambasadorystė	„<...> jeigu jūs matote savo aplinkoje, kad kažkas yra ne taip, kad kiti nediršta apie tai pasakyti, jūs galite sugrįžti <...> papasakoti asmeniškai, nuasmenintai, konfidencialiai, neatskleidžiant vardo.“ „<...> jeigu tos minties neišleidi, ir jeigu tu nepasakai žmogui, kad tu pas mane sugrįžk, tai nieks pas tave ir nesugrįš <...>.“

MRU laikomasi požiūrio, kad svarbu pritaikyti studijas ir universiteto aplinką prie studentų poreikių, o ne siūlyti studentams dėl individualių poreikių studijuoti tik nuotoliniu būdu (5 lent.).

5 lentelė. MRU pozicija dėl studijų nuotoliu

Kategorija	Subkategorijos	Citata
Studijos nuotoliu	MRU požiūris į studijas nuotoliu negalios atvejais	„Mes jau metus visiškai atsisakėme politikos ir mąstymo, netgi mąstymo krypties, tai yra visiškai nesvarstyti dalykai – studijos nuotoliu.“ „<...> universitetai kartais transliuoja tą mintį, kad labai gerai, nes asmenys su negalia gali studijuoti, nes jie puikiai susitvarko ir puikiai moka per nuotolį prisijungti.“ „Ne nuotolinės studijos yra sėkmės formulė, o studijų aplinkos pritaikymas, kad žmogus galėtų atvykti ir dalyvauti, tai yra tikroji sėkmės formulė, nes visi mes norime atvykti ir dalyvauti komandoje.“

	Universalaus dizaino svarba	<p>„Norisi apie tai kalbėti, <...> kad yra tokie maži dalykai, kurie pagelbėja, ar ne. Kodėl mes turėtumėm, na, pavyzdžiui, administracijos kabinetų lenteles pakabinti šiek tiek žemiau ir didesnėmis raidėmis? <...> Yra žemaūgių žmonių, kurie nemato arba mato labai silpnai ir tiesiog negali perskaityti. Taip norisi <...> krypties link to universalesnio dizaino.“</p> <p>„Viena mergaitė dabar studijuoja nuotoliu, nes jos ratukai yra labai mažiukai <...> ji tiesiog negali atvykti vien dėl tos priežasties <...> Bet, bet taip reikia, reikėtų gyventi taip, kad žmonės būtų pas mus.“</p>
--	-----------------------------	---

Igyvendinus pokyčius ateityje dar laukia universiteto aplinkos ir darbo pritaikymas individualiems darbuotojų poreikiams ir nuolatinė edukacija keičiant požiūrį į individualius poreikius ir universalaus dizaino svarbą (6 lent.).

6 lentelė. Studijų pritaikymo programos plėtra

Kategorija	Subkategorijos	Citata
Iššūkiai ir dar laukiantys darbai	Požiūrio pokyčiai ir edukacija	<p>„Nepavyksta galbūt pakeisti taip greitai, kaip norėtūsi, darbuotojų požiūrio <...>.“</p> <p>„<...> turime keisti ne tik savo požiūrį, bet turim stengtis keisti ir kitų požiūrį ir edukuoti.“</p> <p>„Visi mes mokomės, kad ir tie neuro skirtumai yra, tai su kuo mes gyvensim ir <...> mes turim tą viską priimti ir akceptuoti, su tuo dirbti.“</p> <p>„Jeigu į tokį žmogų žiūri kaip į asmenybę su tam tikrais niuansais, iš kurių gali pasimokyti, tada pavyksta.“</p>
	Sistema kol kas veikia tik studentams	<p>„<...> kol kas mes to dar nesame pradėję darbuotojų atveju.“</p> <p>„Ligos baras pas mus jau sutvarkytas <...>, bet kas liečia tą tikrąją negalią arba <...> kokį nors sutrikimą, tai to mes dar nesam pradėję daryti.“</p> <p>„<...> jeigu kreiptųsi į mus, tai tikrai jam surasim išeitį ir surasim tą atsakymą į klausimą <...>.“</p>

Išvados

Kiekvienam Lietuvos valstybės piliečiui turi būti užtikrinamos lygios ir priimanamos teisės – tai vienas iš svarbiausių išsivysčiusios ir teisinę sistemą vertinančių

valstybės požymių. Valstybė, priimdama nacionalinius teisės aktus ar prisijungdama prie tarptautinių teisės aktų, kurie reglamentuoja neįgalių asmenų teisinę padėtį, privalo užtikrinti, kad visos priimtose teisės būtų taikomos efektyviai ir sudarytų vienodas sąlygas siekti aukštojo mokslo asmenims nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Lietuvoje galiojantys įstatymai gina ir reglamentuoja asmenų, turinčių negalią, teises ir siekia užtikrinti ir palengvinti šių asmenų socializaciją ir integraciją į visuomenę, taip pat stengiasi sudaryti sąlygas, kad asmenų įtrauktis į aukštąjį mokslą lemtų sėkmingesnę jų integraciją į darbo rinką.

Nagrinėta šalies universitetų pateikta informaciją apie įstatymais numatytos pagalbos individualių poreikių turintiems studentams teikimą. Ši pagalba įprastai apima fizinės aplinkos pritaikymą, studijų programos / organizavimo derinimą, psichologų paslaugas ir finansinę paramą. Informacija Lietuvos universitetų interneto puslapiuose apie negalią pateikiama labai nevienodai. Vienuose jų informacija glausta, kituose – išsami ir gausi įtrauktis pavyzdžių. Itin daug informacijos apie studijų pritaikymą įvairių negalių turintiems asmenims galima rasti Vytauto Didžiojo, Kauno technologijos, Lietuvos sveikatos mokslų, Vilniaus ir Mykolo Romerio universitetų interneto portaluose. Iš atlikto tyrimo matyti, kad ne visi universitetai yra vienodai suinteresuoti, kad neįgalieji ar individualiųjų poreikių turintys asmenys rastų reikiamą ir išsamią informaciją apie jų poreikius atliepančias studijas.

Mykolo Romerio universitete atliktas tyrimas parodė, kad Universitetas skiria daug dėmesio studijų ir aplinkos pritaikymui studentų individualiems poreikiams, bet, nepaisant gerųjų pavyzdžių, pastebėtas formalios politikos nebuvimas, kuris vertintinas kaip galima rizika ir grėsmė tokios sistemos tęstinumui. Esama tvarka yra reaktivi, t. y. reaguojama į konkrečius atvejus, kai trūksta aiškiai išreikšto proaktyvaus pasirengimo atliepti bazinius individualius poreikius

tol, kol apie juos nepranešama. Stokojama aiškios tvarkos, kur kreiptis, ir kokios pagalbos ar paramos galima tikėtis, jei nedalyvaujama įvadinės savaitės renginiuose ar poreikių išskyla per mokslo metus.

Siekiant užfiksuoti studijų pritaikymo patirtis ir gerąją praktiką rekomenduojama parengti studijų pritaikymo individualiesiems poreikiams principus ir tvarkas apibrėžiantį dokumentą. Juo būtų įforminama studijų pritaikymo individualiesiems poreikiams tvarka pagal universiteto lygių galimybių ir įvairovės politiką. Taip būtų ne tik suformuota, bet ir užfiksuota šio veiklos baro praktika, naudinga žmogiškųjų išteklių valdymo, darbo pasidalijimo, gerosios praktikos užfiksavimo ir tęstinumo prasme. Pasikeitus dabartiniams ar prisijungus naujiems darbuotojams, formalūs dokumentai su aiškiais procesais palengvintų jų mokymus, darbų pasidalijimą, perėmimą, procesų tęstinumą, kokybės kontrolę ir pan.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad lanksčiai (ir nuotoliu, ir universitete) organizuojamos studijos gali būti naudingos ir studentams, ir dėstytojams, nepriklausomai nuo jų savybių ar poreikių. Svarbu užtikrinti pasirinkimo galimybę, ypač turint omenyje universitete sutvarkytą nuotolinių studijų infrastruktūrą, kuri gali būti patogi dėl įvairių asmeninių savybių, aplinkybių ir poreikių. Universalaus dizaino plėtra ir patalpų pritaikymas individualiems studentų poreikiams turėtų kurti galimybes, o ne būtinybę studijuoti tik fiziškai atvykus į universitetą.

Nagrinėjant studijų organizavimą siūloma atlikti akademinės universiteto bendruomenės apklausą ir atsižvelgti į jos rezultatus. Siekiant lankstumo, darbo rinkoje svarbių bendravimo nuotoliu įgūdžių formavimo ir panaudojant universiteto galimybes studijas organizuoti nuotoliu, rekomenduojamas hibridinis studijų organizavimo modelis, kai galima paskaitose dalyvauti nuotoliu arba gyvai pagal konkrečias aplinkybes ar individualius pasirinkimus.

THE ADAPTATION OF STUDIES FOR PERSONS WITH DISABILITIES: THE CASE OF MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Kristina Ceinorė, Rasa Rudaitienė, Justina Budreikaitė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. Modern formal education institutions need to ensure not only quality education and training, which is a key part of a person's identity, but also successful inclusion in the institution's community, which is crucial for the person's further socialisation. There are still cases where adaptations to studies do not meet the needs of persons with disabilities and therefore become a barrier to higher education. The aim of this article is to provide an overview of the adaptation of studies for persons with disabilities, with a focus on the case of Mykolas Romeris University.

The first part of the article provides a comprehensive assessment of the topic, as well as an overview of the legal framework for the accessibility of higher education for people with disabilities. After the review of the legislation in force in Lithuania regulating the rights of people with disabilities, an analysis of the legislation of Mykolas Romeris University is provided.

The second part analyses the information publicly available on the websites of Lithuanian universities regarding the accessibility of studies and support for students with disabilities or individual needs.

The empirical part of the paper presents the approach and principles of Mykolas Romeris University in working with students with disabilities or individual needs, as well as possible methods of support and accommodation. Data was collected through semi-structured interviews, and was then deployed to form the conclusions.

Keywords: disability; higher education; social inclusion; inclusion, equity; individual needs; universal design.

MOKSLINĖS MINTIES ŠVENTĖ 2024

Studentų mokslinių straipsnių rinkinys

Mykolas Romeris
universitetas

Vilnius, 2024

REDAKTORIŲ KOLEGIJA

Prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (pirmininkė)
Dr. Kristina Kenstavičienė (vykdančioji redaktorė)

Prof. dr. Virginijus Bitė
Doc. dr. Raminta Bardauskienė
Prof. dr. Lyra Jakulevičienė
Doc. dr. Juozas Valčiukas
Prof. dr. Agnė Tvaronavičienė
Doc. dr. Dovilė Sagatienė
Prof. dr. Romas Prakapas
Prof. dr. Odeta Merfeldaitė
Prof. dr. Birutė Pranevičienė
Prof. dr. Giedrė Valūnaitė-Oleškevičienė

Straipsnių recenzentai:

Dr. Rimvydas Augutavičius, prof. dr. Virginijus Bitė, dr. Darius Bolzanas, dr. Viktorija Budreckienė, prof. dr. Ieva Deviatnikovaitė, prof. dr. Vida Gudžinskienė, prof. dr. Violeta Jegelevičienė, Remigijus Kalašnykas, dr. Kristina Kenstavičienė, Julius Lankelis, Dmitrij Mačiugin, dr. Jolita Miliuvienė, prof. dr. Andrejus Novikovas, prof. dr. Mykolas Simas Poškus, prof. dr. Romas Prakapas, prof. dr. Birutė Pranevičienė, doc. dr. Ernestas Spruogis, Inesa Stolper, doc. dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė, doc. dr. Ramūnas Vanagas, dr. Mindaugas Verbickas, doc. dr. Gintautė Žibėnienė, dr. Leda Žilinskienė.

Aprobuota Teisės mokyklos tarybos 2024-06-23 nutarimu Nr. 1T-15.

Visos leidinio ir leidybos teisės saugomos. Šio leidinio arba kurios nors jo dalies negalima taisyti, dauginti ar kitaip platinti autoriui ir leidėjui nesutikus.